

ОБУЧЕНИЕТО ПО СЪВРЕМЕННИ ЕЗИЦИ В РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ

Весна Продановска

Университет „Гоце Делчев“ – Штип, Македония

Резюме. В статията се представя системата на обучение по съвременни езици в Република Македония. Разглежда се езиковото обучение в основното училище, средното и средното специализирано училище, а също и преподаването на съвременни езици в държавните и частните университети. Подчертава се, че Република Македония, макар и извън Европейския съюз, отчита и следва водещите образователни тенденции в Европа, включително и в областта на езиковото обучение.

Keywords: education, educational reform, foreign languages, Republic of Macedonia

Езикът е от фундаментално значение за съществуването на един народ. Умението точно да се употребява собственият език, е благодат. Но ползването само на майчиния език в съвременния свят се оказва недостатъчно. Днес владееенето на макар и един чужд език е предимство и е нужно, за да може да се проведе една успешна комуникация не само при пребиваване в чужбина, а и в собствената ви страната. В Македония нагласата да се владее повече от един език, е положителна. Напоследък учениците, студентите, родителите и хората, заети в публичната администрация, настояват да се владее повече от един чужд език, като английският все още остава на първо място. Хората, изучавали немски, руски или особено френски, изискват да се обучават и по английски език, и то във вид на частно обучение (например специализиран английски) заради нуждите им на работното място, работата с компютър, новите технологии, справяне със смартфони, таблети и т.н. Македония, макар че е малка държава извън европейското семейство, все пак следи тенденциите на Европейския съюз, свързани с изучаването на втори чужд език.

Образованието в най-общ смисъл се описва по няколко начина. Според *Образование за всички – ЮНЕСКО*¹⁾ **образованието** е фундаментално право, което предоставя на децата, младите хора и възрастните сила да мислят критично, да правят избор и да подобряват живота си. Образованието развива

затворения кръг на бедността и е ключов елемент на икономическото и социалното развитие.

В рамките на структурата на ISCED (Международната стандартна класификация на образованието) терминът **образование** съдържа всички специфични и систематично обмислени последователни действия, направени за нуждите на обучението в посока на придобиване на знания, умения и компетенции. Образованието включва организирана и устойчива комуникация, за да може да се състои ефективно обучение, съответно учене. Ключовите думи в тази формулировка трябва да бъдат разбирани по следния начин: а) **КОМУНИКАЦИЯ**: връзка между две или повече лица, която включва предаване на информация (съобщения, идеи, знания, стратегии и др.). Комуникацията може да бъде вербална или невербална, пряка или индиректна и може да включва широк спектър от канали и медии; б) **УЧЕНЕ**: индивидуално приемане и подобрене в поведението, информацията, знанието, разбирането, отношението, нагласите, ценностите, уменията и компетенциите.

Чуждите езици в основното училище

В епохата на глобалната взаимозависимост и все по-мултикултурно и мултиетническо общество, ранното чуждоезиково обучение дава на децата уникален поглед към други култури и изгражда умения и културни компетентности по начин, по който друга дисциплина не е в състояние да направи. Според Къртън и Далбърг десетгодишната възраст на децата, когато те преминават от егоцентризъм към взаимодействие, е изключително важен момент в развитието на отношението към народите и групите, които се възприемат като „други“. В тази връзка Юуридиси подчертава ролята на ранното изучаване на чужди езици: „Всички, с изключение на две държави (Ирландия и Шотландия) в Европейския съюз, задължават изучаването на чужд език, което обикновено започва в началното училище“ (Юуридиси, 2005).

Изучаването чужд език в Република Македония е задължително още от най-ранна възраст. Както и в много други държави от Европейския съюз, където има тенденция за въвеждане на английски език в образователните системи още от първата година на основното образование, това също така важи и за изучаването на английски език в Република Македония. Именно с новата образователна реформа, свързана с Концепцията на деветгодишното основно образование (въведена през 2007 г.), децата влизат в училище още на 5 години и 8 месеца. Така, че учениците от първи до девети клас изучават **английския език като задължителен** без възможност да изберат друг, докато от трети до девети клас имат възможността да изберат и **втори чужд език – напр. френски, немски и руски език като факултативен**. Според данните на Бюрото за развитие на образованието в Р Македония²⁾ в периода на основното образование в срок от пет години в Македония се изучава

един чужд език (английски) задължително и се дава възможност да се избере още един. Хорариумът в първите две години за английски език е два пъти седмично, а от трети до девети клас – три пъти седмично. Що се отнася до другите чужди езици, като френски, немски и руски, то те имат статуса на избираем, т.е. факултативен, който се изучава от шести до девети клас. Хорариумът за изучаването на факултативните езици е два пъти седмично.

Чуждите езици в средното специализирано и гимназиалното образование

Въпреки че учащите по-лесно усвояват нови езици в по-ранна възраст, много гимназиални програми все пак предоставят инструкционна подкрепа, необходима за учащите да постигнат успешно овладяване на втори език. Според данните на Бюрото за развитие на образованието в Р Македония³⁾ в периода на средното образование, в срок от три или четири години, в Македония се изучава един чужд език задължително и има възможност да се избират още два други такива.

В **средното специално образование** езиците, които задължително се изучават, но на напреднало ниво (изучавани и в основното училище), са: английски, френски и немски, които се изучават като първи и като втори чужд език с два часа седмично в **първи и втори курс**. И трите езика, когато се изучават като първи чужд език, според учебните планове са в обща форма, докато вторият чужд език е специализиран в съответствие със специалността на училището (медицина, техника, икономика и т.н.). След първи курс се налага учениците да изберат същия език и във втори курс, защото според учебния план е продължение от предишната година. В **трети курс** задължителните езици, които се изучават, са английски, френски и немски с два часа седмично, под формата на първи чужд език и според учебния план като неспециализиран, общ курс³⁾.

Като избираем предмет, учениците в специализираното училище могат да изберат френски и немски като втори чужд език, с два часа седмично, който според учебния план е специализиран курс.

В **четвърти курс** задължителните езици остават в същата форма, а именно: английски, френски и немски като първи чужд език, който според учебния план е неспециализиран курс с два часа седмично. Избираеми остават френски и немски като втори чужд език, което според учебния план е продължение на избрания от предишната година. Те се изучават с по два часа седмично.

В **средното гимназиално образование** езиците, които задължително се изучават, са: английски, френски, немски и руски. Тези езици са **задължителни през четирите години** и се изучават като първи и втори чужд език, при което вторият е на напреднало ниво, като продължение на изучавания в основното училище, който според учебния план е неспециализиран и с два часа седмично.

В **трети курс** освен задължителните учениците имат възможност да изберат: гръцки, испански, италиански, френски, немски и руски. Със статус на факултативни, тези езици се изучават като трети чужд език с три часа седмично и на начинаещо ниво, т.е. без изисквания за предишни знания. В **четвърти курс** избираемите езици остават както и в трети курс и се изучават като трети чужд език с три часа седмично, но с предусловието да се избере същият език, който ученикът е изучавал и в трети курс.

В таблица 1 (т-37, Т-38 и Т-39) са показани статистически данни за обучението по чужди езици в средното образование, публикувани от Офиса за статистика на Р Македония.

Чуждите езици във висшето образование

Според ръководния съвет на Асоциацията на съвременните езици в САЩ⁴⁾ (Modern Languages Association) задължението на образователните институции е да предоставят възможности за владеење на чужд език на всички учащи. Изучаването на език, различен от родния, е средство, с което студентите оценяват другите култури. Това дава възможност на обучаемите да осъзнаят как функционират езиците и да получат по-дълбоко разбиране за родния си език. Чрез изучаването на чужди език обучаемите се научават как да използват родния си език с по-голяма точност и цел. Всъщност и поетите и писателите от дълго време твърдят, че владеењето на чужд език помага да се разбере по-добре родният език, и то по начин, по който с директното му изучаване подобно разбиране никога не би могло да се постигне. В допълнение, познаването на чужди езици е от полза за студентите и във взаимосвързания съвременен свят: чуждият език отваря врати към възможности за работа в глобалната икономика, прави медиите по-достъпни, а езиковите знания са от решаващо значение за хуманистичното изследване на култури и световната история.

Чуждите езици във висшите училища в Македония се изучават още от миналия век, още при основаването на първия държавен университет в Македония – „Св. Кирил и Методий“ в Скопие. В момента има действащи и други държавни и частни университети в страната. Почти всеки от частните университети предлага учебни програми изключително на чужд език (в случая – английски) според дадена американска система.

В частните университети освен английски, който е задължителен, а в някои и официален език, се изучават още немски, френски, испански, италиански и руски. Те се изучават като първи, втори или трети чужд език, съответно като специализиран или общ езиков курс⁴⁾.

Чуждите езици обикновено се избират в най-малко един до шест или осем семестъра. Задължителните езици се изучават в срок от четири до шест семестъра. В държавните университети в страната положението с чуждите езици е малко по-различно. Английският език и тук има водещо място като задължителен

лен език, и то от първи до четвърти курс. След него следват немски, френски, италиански, испански, руски като първи или втори език, докато гръцки, полски, чешки и група балкански езици се изучават като трети чужд език. Освен като първи, втори или трети чужд език за начинаещи или за напреднали, специализиран или общ, първите пет езика могат да се изучават и в отделни катедри (напр. „Руски език и литература“). Освен по посочените езици има и действащи катедри по турски и албански език, а тези два езика са избираеми и като втори, и като трети чужд език. Задължителните езици се изучават в срок от четири до шест семестъра, а избираемите – от един до шест или осем семестъра, с хорариум от 2/3 часа седмично.

Заклучение

В образователната си политика Република Македония отчита и следва водещите европейски тенденции, включително и в областта на езиковото обучение.

В момента съвременните чужди езици в Р Македония се изучават от най-ранна възраст. От всички езици английският език има водещо място. В основното образование **английският език има статут на задължителен от първи до девети клас във всяко училище в страната.** Що се отнася до избираемите/факултативни езици, като френски и немски, то те могат да се избират във всеки град и община в страната. Положението с руски език е малко по-различно – той се предлага като избираем в повечето, но не и във всички общинни.

В таблицата и според графиките от Офиса за статистика са показани данните за съвременните чужди езици в основното и в средното училище за периода 2010/2011 и 2011/2012 г. И от двете таблици се вижда, че английският език заема главно място и като задължителен, и като факултативен език както в основното, така и в средното образование в страната. След английския език следват френски, немски, руски и италиански. Италианският език има изключително статут на избираем/факултативен предмет в средните училища. **Следователно английски език се изучава от 95.75% от учащите в Р Македония, френският – от 3,47%, немският – от 0,44%, и руският – от 0,34%.**

Интересът при избирането на чужд език в университетите е почти еднакъв, както и в средното, образование с тази разлика, че палитрата на езици в университетите е по-богата с няколко езика. Според сегашната организация на съществуването на задължителни и избираем чужд език ясно се вижда, че най-голям процент от завършилите ученици в средното образование изучават английски език на напреднало ниво. Оттук следва, че най-голям процент от тях продължават да изучават английски език съответно на по-високо ниво и в университета независимо каква специалност избират.

T-37: Ученици според учењето на странски јазици - прв јазик (задолжителен)							
T-37: Students according to the study of foreign languages - first language (compulsory)							
	Вкупно	Англиски	Француски	Германски	Руски	Итали- јански	
	Total	English	French	German	Russian	Italian	
2010/2011							2010/2011
Вкупно	94 155	88 772	4 461	430	492	-	Total
2011/2012							2011/2012
Вкупно	93 064	89 113	3 231	407	313	-	Total
I	23 700	23 008	527	120	45	-	I
II	23 699	22 754	736	117	92	-	II
III	24 251	23 148	920	114	69	-	III
IV	21 414	20 203	1 048	56	107	-	IV

G-07: Ученици во редовните средни училишта според изучувањето на странски јазици - прв јазик (задолжителен)
G-07: Students in regular upper secondary schools according to the study of foreign languages - first language (compulsory)

Јазик	Процент
Англиски (English)	95.75%
Француски (French)	3.47%
Германски (German)	0.44%
Руски (Russian)	0.34%

T-38: Ученици според учењето странски јазици - втор јазик (задолжителен)									
T-38: Students according to the study of foreign languages - second language (compulsory)									
	Вкупно	Англиски	Француски	Германски	Руски	Итали- јански	Турски	Друг	
	Total	English	French	German	Russian	Italian	Turkish	Other	
2010/2011									2010/2011
Вкупно	45 292	2 154	20 786	19 466	710	1 220	910	46	Total
2011/2012									2011/2012
Вкупно	46 399	1 562	21 877	19 671	690	1 474	1 083	42	Total
I	13 199	267	6 174	5 801	187	422	336	12	I
II	13 407	401	6 242	5 926	135	387	305	11	II
III	10 329	433	5 016	4 100	190	330	251	9	III
IV	9 464	461	4 445	3 844	178	335	191	10	IV

Statistical review 2.4.12.04/718

T-39: Ученици според учењето странски јазици - факултативен јазик								
T-39: Students according to the study of foreign languages - facultative language								
	Вкупно	Англиски	Француски	Германски	Руски	Италијански	Друг	
	Total	English	French	German	Russian	Italian	Other	
2010/2011								2010/2011
Вкупно	1 462	533	110	88	-	731	-	Total
2011/2012								2011/2012
Вкупно	1 624	672	99	70	-	783	-	Total
I	106	-	-	-	-	106	-	I
II	134	-	-	-	-	134	-	II
III	730	382	32	45	-	271	-	III
IV	654	290	67	25	-	272	-	IV

*Източник: <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.12.04.pdf>

Изучавањето на чужди езици во универзитетското образование е сообразено со Болонската декларација, според која изучавањето на чужд јазик е задолжителен курс во сите универзитети и при сите специјалности независно дали е на напредно, или начално ниво. Ето затоа веќе во сите државни, а и во некои од частните универзитети, има катедри, каде чуждите езици се изучаваат не само на нај-високо ниво, но и на ниво за придобивање на знаење и диплома за обучители на учители, коишто ќе бидат квалификувани да предаваат чужд јазик, започнувајќи од основното образование. Таму освен англиски јазик се вклучуваат и катедрите по немски, француски, италијански, турски и албански јазик. Полски, чешки, јапонски и некои други езици се предлагаат и изучаваат само како втори чужд (ниво A2, B1), каде студентите се обучават да користат тој јазик, но не и да работат како обучители.

БЕЛЕЖКИ

1. <http://www.unesco.org/new/en/right2education>
2. http://bro.gov.mk/docs/nastaven_plan_devetgodishno_2010-2011.pdf
3. <http://bro.gov.mk/?q=mk/nastavni-programi>
4. https://www.mla.org/ec_language_learning

ЛИТЕРАТУРА

Curtain, H., C. A. Dahlberg. Languages and Children: Making the Match: *New Languages for Young Learners, Grades K-8. Third Edition.* New York: Longman.

- Системот на образование во Република Македонија во однос на ISCED 97* (Меѓународна стандардна класификација на образованието 97), Државен завод за статистика на Република Македонија, Скопје 2002.
- Weatherford, J. Personal Benefits of Foreign Language Study. Available at <http://www.ericdigests.org/pre-924/study.htm>
- Eurydice (2005). *Indicators and Statistics: Key Data on Teaching Languages at Schools in Europe – 2005 Edition*.

REFERENCES

- Curtain, H., C. A. Dahlberg. Languages and Children: Making the Match: New Languages for Young Learners, Grades K-8. Third Edition. New York: Longman.
- Sistemoт na obrazovanie vo Republika Makedonija vo odnos na ISCED 97 (Меѓународна стандардна класификација на образованието 97), Државен завод за статистика на Република Македонија, Скопје 2002.
- Weatherford, J. Personal Benefits of Foreign Language Study. Available at <http://www.ericdigests.org/pre-924/study.htm>
- Eurydice (2005). *Indicators and Statistics: Key Data on Teaching Languages at Schools in Europe – 2005 Edition*

TEACHING MODERN LANGUAGES IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Abstract. This paper represents the system of foreign language education in Republic of Macedonia. The author has surveyed the language education in primary, secondary and secondary vocational school, as well as the foreign languages teaching in public and private universities throughout the country. It is emphasized that Republic of Macedonia even though stands apart from the European Union, yet follows and considers the leading educational tendencies in Europe including the field of language teaching.

✉ **Mrs. Vesna Prodanovska**

“Gotse Delchev” University
10-A, Krste Misirkov Str.
Stip, R. Macedonia

E-mail: vesna.prodanovska@ugd.edu.mk